

pod redakcją
ALEKSANDRY JEWTUCHOWICZ I AGNIESZKI RZEŃCY

Współczesne wyzwania

miast i regionów

Współczesne wyzwania miast i regionów

pod redakcją
ALEKSANDRY JEWTUCHOWICZ i AGNIESZKI RZEŃCY

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO • ŁÓDŹ 2009

RECENZENCI

*Aleksandra Jewtuchowicz, Elżbieta Kryńska, Wojciech Kosiedowski
Eugeniusz Wojciechowski*

REDAKTOR TECHNICZNY

Anna Araszkiewicz

OPRACOWANIE GRAFICZNE

Anna Wosiak

OKŁADKĘ PROJEKTOWAŁA

Barbara Grzejszczak

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009

Publikacja finansowana ze środków Uniwersytetu Łódzkiego i Urzędu Miasta Łodzi

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
2009

Wydanie I. Nakład 100 egz.
Ark. druk. 20,125. Papier kl. III, 80 g, 70 × 100
Zam. 64/4520/2009

ISBN (wersja drukowana) 978-83-7525-283-5

ISBN (ebook) 978-83-7969-289-7

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Procesy globalizacji i integracji	9
Irena Pietrzyk Globalizacja a regionalizacja i regionalizm w gospodarce światowej	11
Ryszard Broł Wpływ procesów globalizacji na rozwój lokalny	29
Anna Dobaczewska Podstawy prawne transgranicznych form współpracy regionalnej w Europie	41
Marzena Piotrowska-Trybull Zmiany w systemie europejskiego szkolnictwa wyższego jako czynnik spójności społeczno-gospodarczej w Unii Europejskiej	57
Antoni Słonimski Transfer wiedzy, towarów i usług w międzynarodowej współpracy Białorusi na nowej granicy Unii Europejskiej	73
2. Przestrzeń i rozwój zrównoważony	87
Cezary Brzeziński Polityka zrównoważonego rozwoju miast w dokumentach Unii Europejskiej	89
Agnieszka Rzeńca Ochrona przyrody warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju ..	103
Hanna Kruk Działalność parków krajobrazowych w świetle zrównoważonego rozwoju regionów	117
Maciej Smętkowski Region Kopenhagi w świetle koncepcji rozwoju policentrycznego	131
3. Tożsamość i wizerunek	153
Weronika Wiśniewska Znaczenie cech tożsamości lokalnej w przedsięwzięciach o zasięgu ponadlokalnym	155
Anna Matuchniak-Krasuska Łodzianie o swoim mieście. Studium socjologiczne	169

Zbigniew Przygodzki	
Mariusz E. Sokołowicz	
Rola wizerunku miasta w kontekście wzrostu znaczenia mobilności kapitału ludzkiego	183
Andrzej Raszkowski	
Marka w marketingu terytorialnym	205
4. Gospodarka	219
Ewa Kucharska-Stasiak	
Interpretacja wartości rynkowej i jej wpływ na wykorzystanie gruntów na terenie miast	221
Marcin Wiśniewski	
Rating jednostek samorządu terytorialnego w Polsce jako innowacyjny sposób wspierania rozwoju lokalnego i regionalnego	235
Marcin Wójcik	
Przestrzenne zróżnicowanie potencjału ekonomicznego w regionie centralnym a koncepcja bipolarnego rozwoju aglomeracji Warszawy i Łodzi	247
Elżbieta Adamowicz	
Dostępność transportowa jako determinanta atrakcyjności inwestycyjnej polskich regionów	263
Maria Kola	
Wspólnotowa pomoc publiczna jako źródło finansowania rozwoju regionalnego w Polsce	277
Jan Mertl	
Rola instytucji otoczenia biznesu w pobudzaniu przedsiębiorczości i tworzeniu nowych miejsc pracy w regionie łódzkim	291
Monika Słupińska	
Udział małych i średnich przedsiębiorstw regionu łódzkiego w Sektorowym Programie Operacyjnym Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw w latach 2004–2006	309

WSTĘP

Głównym wyzwaniem, przed jakim obecnie stoją wszystkie gospodarki, bez względu na ich wielkość i zaawansowanie w rozwoju lub w transformacji jest globalizacja i ściśle z nią związana regionalizacja. Z jednej strony obserwujemy zjawisko coraz większego umiędzynarodowienia produkcji, co powoduje rozbieżność przestrzeni lokalnej. Z drugiej, w miarę pogłębiania się tego procesu wzrasta znaczenie poziomu lokalnego i regionalnego w rozwoju ekonomicznym. Globalizacja jest procesem dynamicznym, którego rezultaty są jeszcze trudne do określenia, ponieważ jej przebieg warunkują zjawiska z pozoru przeciwstawne, przeplatające się wzajemnie i pojawiające się równocześnie w skali świata oraz wewnątrz mniejszych obszarów, takich jak kraje, miasta i regiony. Jest ona jednym z głównych problemów, przed którymi staje współczesny człowiek, i oznacza jakościowe zmiany i pojawienie się nowego paradygmatu, określającego nowe ramy odniesienia dla gospodarek i społeczeństw.

Problemy te są przedmiotem rozważań i myślą przewodnią prezentowanej monografii. Tom został podzielony na cztery rozdziały. Pierwszy, zatytułowany „Procesy globalizacji i integracji” składa się z pięciu artykułów o charakterze teoretycznym. Rozdział rozpoczyna opracowanie I. Pietrzyk, w którym autorka analizuje istotę i konsekwencje takich zjawisk, jak: globalizacja, regionalizacja i regionalizm. Dobrym uzupełnieniem tych rozważań jest tekst autorstwa R. Broła prezentujący refleksje na temat relacji między globalnością zmian a lokalnością rozwoju. Przyjmując jako punkt wyjścia pojęcie glocalizacji, autor zastanawia się nad wzajemną zależnością między globalizacją a możliwościami rozwoju lokalnego.

Równoległe z procesem globalizacji obserwujemy dynamiczny rozwój integracji regionalnej przejawiającej się zarówno w formie inicjatyw instytucjonalnych, jak i w formie spontanicznego pogłębiania powiązań ekonomicznych między sąsiadującymi ze sobą krajami. Tematyce tej poświęcone są następne artykuły. A. Dobaczewska podejmuje problem podstaw prawnych transgranicznej współpracy

regionalnej a przedmiotem rozważań M. Piotrowskiej-Trybull są zmiany w systemie europejskiego szkolnictwa wyższego.

Dążeniem współpracujących regionów jest eliminacja lub zminimalizowanie formalnej granicy państwowej. W przypadku granic zewnętrznych Unii Europejskiej oznacza także współdziałanie z państwami trzecimi, które pozostają poza jej granicami, z przyczyn geograficznych czy politycznych. Temat ten jest przedmiotem rozważań artykułu zamykającego rozdział, w którym A. Słonimski prezentuje czytelnikowi problemy związane z transferem wiedzy, towarów i usług w międzynarodowej współpracy Białorusi.

Część druga poświęcona jest problemom rozwoju zrównoważonego. Ostatnio coraz częściej przedmiotem licznych rozważań są zagadnienia związane z ochroną środowiska przyrodniczego, zależnością między gospodarką prowadzoną w regionie a jego potencjałem przyrodniczym. Rozdział rozpoczyna artykuł C. Brzezińskiego, który wprowadza czytelnika w ustawodawstwo Unii Europejskiej umożliwiające stosowanie zasady polityki zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do miast. Zagadnieniom ochrony środowiska przyrodniczego jako istotnego elementu procesów gospodarowania poświęcone są dwa kolejne teksty. A. Rzeńca, analizując ochronę przyrody jako kategorię ekonomiczną, podkreśla jej znaczenie dla paradygmatu trwałego i zrównoważonego rozwoju. Przedmiotem rozważań H. Kruk jest działalność parków krajobrazowych jako istotnego zasobu w rozwoju regionów. W ten tok rozumowania wpisuje się M. Smętowski, który podejmuje problem policentryczności jako jeden z kluczowych celów Europejskiej Perspektywy Rozwoju Przestrzennego. Autor, biorąc za przykład region Kopenhagi, weryfikuje tezę, że wielośrodkowa struktura przestrzenna Unii Europejskiej sprzyja zmniejszaniu różnic w poziomie rozwoju między poszczególnymi obszarami, a także zwiększa konkurencyjność Wspólnoty oraz przyczynia się do osiągnięcia trwałego rozwoju.

Globalizacja i integracja europejska czyni jakość miast i regionów zasadniczym elementem konkurencyjności przedsiębiorstw, która zależy dzisiaj od sprawności funkcjonowania gospodarek terytorialnych. Na konkurencyjność wpływa wiele czynników. Współcześnie za najważniejsze uznaje się instytucje, kapitał społeczny, dziedzictwo kulturowe, markę danego terytorium itp. Problemy te podejmowane są w trzecim rozdziale monografii. Składa się on z czterech tekstów, w których autorzy główny akcent kładą na zagadnienia tożsamości

i wizerunku miast i regionów. W. Wiśniewska podejmuje próbę wykazania, że w zagospodarowaniu przestrzennym inwestycje o zasięgu ponadlokalnym mogą z powodzeniem łączyć cele lokalne z globalnymi oraz uwzględniać i respektować istotne dla rozwoju kulturalnego i gospodarczego wartości dziedzictwa wraz z cechami tożsamości miejsca. Kontynuując tę myśl, A. Matuchniak-Krasuska prezentuje studium pokazujące, w jakim stopniu mieszkańcy miasta (Łodzi) postrzegają i oceniają swoją architekturę i dziedzictwo kulturowe. Jak napisała autorka, jest to „badanie pamięci zbiorowej, tego co mieszkańcy miasta widzą i wiedzą”. Kolejny artykuł autorstwa Z. Przygodzkiego i M. Sokołowicza poświęcony jest konsekwencjom takiego, a nie innego postrzegania miejsca zamieszkania i pracy. Badają oni znaczenie wizerunku miasta w kształtowaniu pożądaných zmian i procesów w zakresie mobilności przestrzennej kapitału ludzkiego. Ostatni artykuł, zamykający rozdział, zapoznaje czytelnika z metodami marketingu terytorialnego. A. Raszkowski koncentruje uwagę na marce produktów i usług pochodzących z regionu, które łączy np. historia, tradycja, specyficzne położenie geograficzne, czy spójna sytuacja społeczno-ekonomiczna.

Jednym z podstawowych podmiotów konkurencyjnego regionu jest przedsiębiorca, którego umiejętność dostosowywania się do zmian w gospodarce jest często warunkiem utrzymania się na rynku. Jego wysoka pozycja konkurencyjna zależy w dużej mierze od korzystnego i dobrze zorganizowanego otoczenia, w którym on funkcjonuje. Problemy te podejmowane są w czwartym rozdziale książki. Jest to najbardziej obszerna część opracowania, składająca się z siedmiu tekstów, poruszających różne aspekty kształtowania korzystnego środowiska przedsiębiorczości wspierającego rozwój firm. Cztery pierwsze artykuły analizują rozwój gospodarki z terytorialnego punktu widzenia. E. Kucharska-Stasiak wprowadza czytelnika w problematykę wyceny nieruchomości, a M. Wiśniewski zapoznaje go z istotą ratingu jednostek samorządu terytorialnego i jego znaczenia dla rozwoju. M. Wójcik podejmuje temat możliwości wzajemnej współpracy między aglomeracją Łodzi i Warszawy i związane z tym kierunki ich rozwoju. Do tego wątku zaliczyć można również tekst E. Adamowicz, poruszający zagadnienie dostępności transportowej w kontekście budowania atrakcyjności polskich regionów.

Trzy kolejne artykuły: M. Koli, J. Mertla i M. Słupińskiej traktują o pomocy kierowanej do sektora MŚP i umiejętnościach przedsiębior-

ców efektywnego wykorzystania tej pomocy. W większości przypadków opierają się one na rezultatach szczegółowych badań empirycznych autorów, w których dominującym punktem widzenia jest regionalne otoczenie firm. Rozdział ten, mimo szerokiego wachlarza poruszanych problemów, jest spójny i stanowi cenne źródło informacji na temat związków między procesami gospodarczymi a terytorium, na którym one przebiegają.

Prezentowane w tym opracowaniu problemy były i są przedmiotem ożywionej dyskusji w środowisku zarówno teoretyków, jak i praktyków zajmujących się rozwojem miast i regionów. Były one również prezentowane na międzynarodowej konferencji na temat „Innowacyjności regionów w gospodarce globalnej” organizowanej przez Katedrę Gospodarki Regionalnej i Środowiska Uniwersytetu Łódzkiego. Efektem tej dyskusji jest niniejsza monografia. Oddając ten tom do rąk czytelnika, autorzy mają nadzieję, że zainteresuje on osoby zajmujące się zagadnieniami rozwoju regionalnego w sposób profesjonalny (głównie władze samorządowe i pracowników administracji samorządowej), a także wszystkich tych, którzy chcą więcej wiedzieć o otaczającej ich rzeczywistości.

Irena Pietrzyk

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

GLOBALIZACJA A REGIONALIZACJA I REGIONALIZM W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

1. Istota i geneza globalizacji

Globalizacja jest zjawiskiem dynamicznym, złożonym i wieloaspektowym. Ze względu na interdyscyplinarny charakter tego terminu (Misala 2004, s. 260) niemożliwe staje się jego jednoznaczne i powszechnie akceptowane zdefiniowanie. Najczęściej zwraca się uwagę na trzy podstawowe wymiary globalizacji, a mianowicie ekonomiczny, polityczny i kulturowy, uzupełniane o aspekty społeczne, naukowe, ekologiczne i in. Każde z tych ujęć w sposób oczywisty implikuje właściwe mu interpretacje globalizacji i stosowne do tej interpretacji definicje (*Granice konkurencji* 1996, s. 48).

Różnie definiowana bywa także globalizacja gospodarcza, która – podobnie jak ma to miejsce w przypadku innych wymiarów tego procesu – stanowi przedmiot licznych kontrowersji, a także wielu pospiesznie formułowanych, powierzchownych opinii. W tym ostatnim przypadku chodzi zarówno o błędnie interpretowane niektóre jej przejawy, jak i formułowane zarzuty, „oskarżające” proces globalizacji o „wszelkie zło” w gospodarce światowej. Jak stwierdza bowiem S. Berger, „globalizacja, swobodna wymiana, otwarcie granic, a nawet liberalizacja rynków kapitałowych nie ponoszą odpowiedzialności za wszystkie negatywne zjawiska gospodarcze”¹.

Jądro debaty koncentruje się przede wszystkim na konsekwencjach globalizacji, która – obok efektów pozytywnych – niesie ze sobą

---

¹ Wywiad z S. Berger (MIT) [w:] *Les Rendez-vous de la Mondialisation* No. 2, 27 VI 2006. Zagadnieniu temu poświęcił swoją książkę P. Krugman (2000). W języku francuskim nosi ona wymowny tytuł *La mondialisation n'est pas coupable: vertus et limites du libre-échange* (w oryginale: P.R. Krugman, *Pop Internationalism*, MIT 1996).

Ryszard Brol

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

WPLYW PROCESÓW GLOBALIZACJI NA ROZWÓJ LOKALNY

1. Wprowadzenie

Procesy globalizacji gospodarki zmieniają optykę postrzegania przestrzennego aspektu procesów gospodarczych, innowacyjnych, cywilizacyjnych, kulturowych i innych. Badania w tym zakresie ewoluują od identyfikacji relacji przestrzennych zachodzących między wymiarem narodowym i międzynarodowym, w kierunku identyfikacji i analizy relacji pomiędzy skalą globalną a skalą lokalną. „Efekty przecinania się tych dwóch płaszczyzn – globalnej i lokalnej – oraz ich wzajemne oddziaływanie znalazło swój wyraz w nowym terminie «glokalizacja», podkreślającym komplementarność i równoczesność rozwijającego się procesu globalizacji i rosnącego znaczenia rozwoju lokalnego” (Jewtuchowicz 2005, s. 33). Komplementarność procesów globalizacji i przebiegających w skali kontynentalnej procesów regionalizacji z procesami rozwoju regionalnego i lokalnego, wyznacza swego rodzaju wspólny mianownik określający zakres badań relacji: globalny – lokalny. Badanie procesów rozwoju zarówno w wymiarze globalnym, jak i lokalnym wymaga zastosowania podejścia badawczego określonego w teorii ekonomii jako *unified approach*, która polega na zintegrowanej analizie ekonomicznych i pozaekonomicznych czynników rozwoju.

Prezentowany artykuł zawiera refleksje na temat relacji między globalnością zmian a lokalnością rozwoju. Zmiany będące wyrazem globalizacji nie dotyczą wszystkich krajów świata. Wbrew informacji zawartej w słowie globalizacja, proces ten obejmuje w pełni jedynie ok. 15% państw stanowiących tzw. triadę globalizacji (Flejterski, Wahl 2003, s. 21). Triadę tworzą trzy bogate regiony świata: Ameryka Północna, niektóre kraje Azji Wschodniej oraz Europa. Prezentowane

PODSTAWY PRAWNE TRANS- GRANICZNYCH FORM WSPÓŁPRACY REGIONALNEJ W EUROPIE

1. Wprowadzenie

Granice państwowe są efektem niekiedy wielowiekowych sporów o suwerenność, zawieranych co do tego kompromisów, powodujących powstanie w swej istocie sztucznych podziałów jednolitych obszarów geograficznych i grup etnicznych, które gdyby nie wyznaczone granice, stanowiłyby spójną całość. Aż do końca lat 80. XX w. podziały umacniane były z przyczyn politycznych.

Natomiast w obecnie trwającej dobie globalizacji gospodarki oraz bezpieczeństwa granic międzypaństwowych, a nawet ich zacierania się w Europie, coraz bardziej widoczna staje się konieczność współpracy międzynarodowej, zarówno o zasięgu światowym, europejskim jak i opierająca się na kryterium sektorowym. Przyczyną współpracy są zasadniczo problemy życia gospodarczego, społecznego czy kulturalnego niedające się zamknąć w granicach administracyjnych poszczególnych jednostek terytorialnych. Jednocześnie tereny przygraniczne stanowią nierzadko obszary zaniedbane przez władze centralne państw, na terenie których są położone, co uwypukla znaczenie takiej współpracy, zwłaszcza w kontekście prawa i zdolności społeczności lokalnych do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych ich dotyczących.

Jednostki samorządowe coraz częściej uświadamiają sobie, iż sprostanie potrzebom lokalnym i osiągnięcie wyższego poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego możliwe jest w dużej mierze tylko dzięki wspólnym inicjatywom kilku samorządów, niezależnie od dzielącej ich granicy państwowej, opartej na zasadzie równorzędnego partnerstwa (Malendowski, Ratajczak 2000, s. 10, 18). Celem ogólnym, dla jakiego

Marzena Piotrowska-Trybull

Akademia Obrony Narodowej w Warszawie

ZMIANY W SYSTEMIE EUROPEJSKIEGO SZKOLNICTWA WYŻSZEGO JAKO CZYNNIK SPÓJNOŚCI SPOŁECZNO- -GOSPODARCZEJ W UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wprowadzenie

Różnice w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych krajów i regionów Unii Europejskiej (UE) wymagają ukierunkowania działań władz publicznych, uczelni, instytucji otoczenia biznesu oraz obywateli na zwiększanie spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym. Spójność jest jednym z priorytetów UE, co znajduje odzwierciedlenie w zapisach traktatu „UE [...] działa na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego. [...] Wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną oraz solidarność między państwami członkowskimi” (*Traktat o Unii Europejskiej* 2008).

Czynnikami determinującymi wzrost spójności społeczno-gospodarczej regionów i krajów są: zróżnicowana struktura gospodarki, inwestycje – krajowe i zagraniczne, publiczne i prywatne, rozwinięta infrastruktura techniczna oraz społeczna (system edukacji, ochrony zdrowia i in.), działalność badawczo-rozwojowa, zasoby środowiska naturalnego, instytucje otoczenia biznesu, a także współpraca międzyregionalna i międzynarodowa. W globalnym otoczeniu działania na rzecz zwiększenia spójności opierają się m.in. na umiejętności wykorzystania wiedzy, zaawansowanej techniki i technologii w procesach

gospodarczych oraz wielopodmiotowej i wielopłaszczyznowej pracy zespołowej.

Szczególne miejsce wśród czynników oddziałujących na poziom spójności zajmuje system edukacji, a zwłaszcza szkolnictwo wyższe oraz różne formy kształcenia ustawicznego. Kwalifikacje i wiedza nabywane w procesie kształcenia, w połączeniu z aktywnością oraz otwartością obywateli, determinują sukcesy ekonomiczne przedsiębiorstw, a w konsekwencji dynamizują tempo rozwoju gospodarki regionalnej i krajowej. Utrzymanie lub wzmocnienie pozycji konkurencyjnej poszczególnych przedsiębiorstw wymaga inwestycji w kapitał rzeczowy oraz ludzki. Kapitał ludzki jest rozwijany m.in. poprzez korzystanie z szerokiej oferty dydaktycznej szkół wyższych i innych instytucji. Należy podkreślić, że podstawowe znaczenie kapitału ludzkiego dla spójności wynika z jego możliwości tworzenia rozwiązań innowacyjnych oraz umiejętności ich wykorzystywania w praktyce.

Celem artykułu jest upowszechnienie i usystematyzowanie wiedzy na temat zmian dokonujących się w obszarze europejskiego szkolnictwa wyższego w ramach Procesu Bolońskiego oraz określenie ich znaczenia dla rozwijania kapitału ludzkiego, a w dalszej konsekwencji dla wzrostu spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej UE.

2. Znaczenie kapitału ludzkiego dla polityki spójności Unii Europejskiej

Zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej regionów UE jest realizowane w ramach polityki spójności. Polityka ta jest nakierowana na wzmocnienie konwergencji międzyregionalnej, podniesienie poziomu konkurencyjności oraz zatrudnienia, a także intensyfikację współpracy terytorialnej. Założenia polityki spójności UE, sformułowane w *Strategicznych Wytycznych Wspólnoty na lata 2007–2013*, odpowiadają priorytetom *Strategii Lizbońskiej*, a mianowicie: uczynienie z Unii Europejskiej obszaru atrakcyjnego dla inwestycji i pracy, upowszechnianie wiedzy i innowacji w celu dynamizowania wzrostu gospodarczego oraz tworzenie większej liczby nowych miejsc pracy (*Wytyczne UE. Strategiczne wytyczne...* 2007, s. 5). Realizacja powyższych priorytetów jest możliwa dzięki środkom funduszy strukturalnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regional-

Antoni Słonimski

Naukowo-Badawczy Instytut Ekonomiczny w Mińsku

TRANSFER WIEDZY, TOWARÓW I USŁUG W MIĘDZYNARODOWEJ WSPÓŁPRACY BIAŁORUSI NA NOWEJ GRANICY UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wprowadzenie

Transfer wiedzy, towarów oraz usług jest jednym z podstawowych aspektów współpracy transgranicznej pomiędzy Białorusią a nowymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej (UE). Białoruś jako kraj będący geograficzną i ekonomiczną granicą pomiędzy krajami UE a krajami Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP), po piętnastu latach funkcjonowania jako niepodległe państwo, zdołała sformułować główne kierunki swej polityki zagranicznej, uwzględniając w nich również państwa na swojej zachodniej granicy. Wyniki badań poświęconych handlowi zagranicznemu wskazują, że od 1993 r., po okresie izolacji od rynków w tej części Europy rozpoczął się okres postępującej integracji Białorusi z Europą.

Partnerami strategicznymi Białorusi są obecnie nowe kraje Unii Europejskiej, takie jak: Polska, Litwa i Łotwa. Należy podkreślić, że w ostatnim okresie Białoruś notuje dodatni bilans handlowy w wymianie międzynarodowej z tymi krajami. Bilans ten znacznie wrosłał w wymianie z Litwą w latach 1999–2004, w wymianie z Łotwą w latach 1997–2004 oraz z Polską w latach 2000–2004.

W omawianym okresie można dostrzec wyraźną tendencję do nasilenia się kooperacji między białoruskimi regionami przygranicznymi (obwodami: brzeskim, witebskim oraz grodzieńskim) a wymienionymi krajami. Przykładowo, obwód (region)¹ grodzieński, graniczący z Litwą

---

¹ W dalszej części opracowania termin „obwód” używany jest zamiennie z terminem „region”.

oraz Polską, charakteryzuje największy wolumen handlu zagranicznego właśnie z tymi krajami. Głównymi partnerami handlowymi regionu witebskiego są natomiast Łotwa oraz w nieco mniejszym stopniu Litwa. Region brzeski notuje w tym aspekcie ujemny bilans handlowy, spowodowany rosnącym importem z obszaru Polski (Belitsky 2005, s. 41–45).

Choć pod względem rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości Białoruś pozostaje w tyle za innymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej (liczba małych przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców wynosi 3, natomiast ich udział w wytworzeniu PKB wynosi 9%), małe przedsiębiorstwa coraz aktywniej angażują się w wymianę międzynarodową. Wykorzystując tranzytowe położenie kraju, małe przedsiębiorstwa białoruskie realizują ok. 28% całkowitej wymiany międzynarodowej i udział ten rośnie (Erlovskih 2005, s. 27).

Tempo rozwoju przedsiębiorczości w trzech opisywanych obwodach zależy od następujących czynników: korzystnego położenia geograficznego, specyfiki historycznej związanej z faktem, że od wielu lat regiony są obszarami przygranicznymi, dostępności zasobów pracy, odpowiedniego poziomu uprzemysłowienia, rozwiniętej infrastruktury oraz nastawienia władz lokalnych. Dla regionów: brzeskiego, witebskiego i grodzieńskiego, kooperacja między różnymi typami aktorów (władzami lokalnymi, stowarzyszeniami przedsiębiorców, instytucjami otoczenia biznesu, przedsiębiorstwami) stanowi podstawę dla rozwoju współpracy transgranicznej.

Celem artykułu jest charakterystyka projektu zorientowanego na analizę tej współpracy, określenie jej potencjału i czynników mogących warunkować jej rozwój po rozszerzeniu UE. Ponadto, celem projektu było również opracowanie typologii różnych form tej kooperacji na podstawie analizy wpływu, jaką może ona odgrywać dla przedsiębiorstw, gospodarstw domowych i innych organizacji działających w regionach: brzeskim, witebskim oraz grodzieńskim.

Metodologia projektu opiera się na celowym doborze respondentów wywodzących się z różnego typu instytucji, gospodarstw domowych i sektora MŚP. Dobór ten uwarunkowany został dążeniem do pełnego rozpoznania, jak poszczególne typy kooperacji mogą przyczyniać się do rozwoju regionalnego (w szczególności do rozwoju przedsiębiorczości na poziomie lokalnym). W związku z tym, wybór konkretnych respondentów był dyktowany przede wszystkim rolą, jaką odgrywają